

A régió

Milyen jövő előtt állnak? Levél Kárpátaljáról

Ötven évvel ezelőtt, mikor Kárpátalján megkezdődött a szovjet éra, Rahó járásunkban azzal az indokkal, hogy kevesen vagyunk (akkor még jóval többen éltek magyarok itt is), bezárták a magyarnyelvű iskolákat Csak ukrán és orosz nyelvű oktatás lehetett a járásunkban. Később két, többségében román faluban a román nyelvű általános iskolát is megnyitották.

A gorbacsovi enyhülés után, 1988 októberében, sikerült megalapítani az Anyanyelvi Klubot. Kicsit nehezen ment, mert mindenki félt. Később felvette a Klub a „Petőfi Sándor” nevet. Itt merült fel bennem az a gondolat, hogy a klub keretein belül tanítsuk a gyerekeket magyarul írni, olvasni. Össze is jöttek novemberre 52-en. Júniusban 34 gyerek fejezte be a tanulást. Magam jártam hozzájuk egy héten kétszer órát tartani.

1989 nyarán nyakamba vettem a várost, aláírásokat gyűjtöttem, hogy a magyar nyelvet fakultatíve taníthassuk. Sikerült is elérnem a 74 aláírás segítségével. Szerencsénkre, akkor végzett egy Técsőn lakó fiatal, magyar nyelvet tanító kis tanárnő. Lelkesedésből elvállalta azt a lehetetlen helyzetet, hogy hetvennégy különböző korú és különböző magyar nyelv-tudású gyereket, minden szakmai segítség nélkül megpróbáljon tanítani. Közben én „végigkoldultam” a kárpátaljai magyarnyelvű iskolákat, küldjenek ábécéskönyveket. Most már hatodik éve tanítunk. Lassan kétszáz gyerek fogott hozzá a tanuláshoz.

Megpróbáltunk mindent. Mivel ide, az „Isten háta mögé” nem nagyon kapunk magyar nyelvtanárt, sok kilincselésem és utánajárásom eredményeként sikerült elérni, hogy a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség segítségével három évvel ezelőtt, ukrán iskolából küldhettem öt magyar kislányt Budapestre a „Kodolányi” intézetbe.

Ha minden jól megy, akkor jövő ősszel már két kis tanítónő jön haza, és fogják tanítani a gyerekeket. Nagyon várjuk őket. De hogy mire jönnek haza?!

Nagyon szegények lettünk. Az iskolák, tanfelügyelőségek is. Nincs pénzük semmire. Egy átlag pedagógusfizetés 5-600.000 kupon havonta, papíron. (1 kg krumpli ára 10.000 kupon, 1 kenyér ára, nyolcvandekás, 5.000 kupon.) Sajnos úgy indult ez a tanév, hogy az iskolák nem kaptak krétát. Szerencsére, még a nyáron, Magyarországon sikerült beszerezni egy pár kiló krétát, mivel tudtam, hogyan kezdődött a tavalyi év, tudtam adni nem csak a magyarul tanító pedagógusoknak, de az ukránul tanítóknak is.

Úgy indult a tanév, hogy a papírboltban nem volt, és nincs füzet. Semmiféle füzet nincs. A feketepiacon egy 16 lapos füzet 20.000 kupon. Ha egy családban két-három iskolás gyerek van, akkor kevés egy átlag havi fizetés füzetekre és tollra, ceruzára. Az átlagkereset 5-600.000 kupon (ez is csak akkor van, ha a szülők nincsenek fizetés nélküli szabadságon). Még tavalyról maradt füzetekkel néhány gyereket ki tudtam segíteni. Ceruzát már nekik sem tudtam adni. Most kaptam a 2. sz. iskolából egy névsort, és kérelmet, hogy 90 gyerek szeretne beiratkozni és tanulni magyarul. Ez nem mind magyar családból származó gyerek, hanem ukrán, orosz, román is van köztük. Sajnos nem tudom, mi lesz velük, mert nincs

ábécéskönyvünk még azok részére sem, akik már tanulnak. Három gyereknek jut egy ábécé. Nem tudok füzetet sem adni nekik. A szegény családból, vagy az átlag keresetű családból a gyerekek még a nem fakultatív órákra is tavalyi, félig használt füzetekkel mentek az órára. Füzet és ceruza nélkül pedig nehéz tanulni, tanítani.

1990 nyaratól, minden évben sikerült gyermekeket nyaraltatni Magyarországon.

Ahogy nehezebb és nehezebb lett a megélhetés itt nálunk, mind gyakrabban kaptunk segítséget Magyarországról. Ruhát, cipőt, élelmet, könyveket, füzetet, ceruzákat, tisztasági csomagokat. Sajnos, most már ott tartunk, hogy nem csak azért igyekszem minél több meghívást szerezni, hogy a gyerekek kiegészítsék a magyar tudásukat, hanem azért is, hogy legalább arra a kis időre, míg nyaralnak, jobb körülmények közé kerüljenek. Most már mind kevesebb az olyan gyerek, akinek természetes, hogy legalább nyáron, minden nap gyümölcs, zöldség kerül az asztalra. Természetes, hogy kakaó kávé vagy tejet kap vajás kenyérral vagy zsemelével reggelire. Ez már csak nagy ünnepnapokon kerül a legtöbb család asztalára. Ha Magyarországra megyünk, a meghívóink ezt tudva, minden nap igyekszenek gyümölcsöt adni uzsonnára a gyerekeknek, és versenyeznek, hogy minél jobbat tudjanak adni nekik enni. Lehet, hogy az, amit ott kapnak, a magyar gyerekeknek természetes és mindennapi, sajnos a mieink nem győzik élvezni a húst, a vajaskenyeret, felvágottat, kakaót, tejet.

Nagyon sok olyan gyereket viszünk oda, akik még eddig nem lépték át a járás határát. Különösen nagy élmény azok részére, akik a hegyek között, a Tisza völgyében élnek. Évről-évre élmény nekem is, amikor az ilyen gyerekek szinte rácsodálkoznak a világra. Hihetetlen nekik a városi élet, a forgalom, a múzeum, esetleg az állatkert, a Parlament belülről, a metró és még sok más. A legcsodálatosabb azonban a teli üzlet, a csillogó kirakatok, a piac gazdagsága, az utcákon a gyümölcs- és zöldséges standok. Olyan gyümölcsökkel, zöldségekkel találkoznak, amelyet még nem is láttak. Igaz legtöbbször csak megnézhetik, sajnos meg nem kóstolhatják a legtöbbet, hiszen nagyon drága és a meghívóinknak is be kell osztaniuk a rendelkezésre álló összeget. De nem is baj. Megelégszenek a látvánnyal. Nagyon elgondolkozva nézegetnek mindent. Lassan dolgozzák fel a látottakat. Szinte nem is tudják felfogni a különbséget. Az idén augusztusban Esztergomban voltam harminc gyerekkel. Egy ilyen sétánk után, ahol a gyerekek bevásároltak azon a kis pénzen, amit zsebpénzüknek kaptak a vendéglátóinktól, azt kérdezte az egyik fiúcska, „Évi néni, miért van az, hogy itt a gyerekeknek mindenük megvan, olyan jó nekik, és nekünk semmink nincs.” Hiába magyaráztam, hogy bizony Magyarországon is vannak szegény gyerekek, nem akarta elhinni. Ő csak a teli üzleteket, polcokat, piacokat látta. A jól öltözött, magabiztos, vidám gyerekeket. Összehasonlította azok öltözékét a magukéval, és kiabált az ellentét. A mi gyerekeink nem tudtak elég hálásak lenni a vendéglátóiknak a mindennapi jó falatokért, a fagyaltért, a szép ruháért, ami nem is volt új, de jóval különb, mint amiben ők jártak. Nagyon sokszor elgondolkodom azon, hogy ezek a gyerekek milyen jövő előtt állnak. Milyen felnőtt lesz belőlük, amikor még azok a legtermészetesebb dolgok, ami egy kissé szerencsésebb országban természetes mindenkinek, még a gyerekeknek is – mesébe illő jónak és szépnek tűnnek. Ezek előtt a gyerekek előtt körbe egy redőny van lehúzva, egy láthatatlan, de mégis átláthatatlan redőny. El sem tudják képzelni, mi az az igazi, embernek való élet. Ahol egy banán, egy narancs, egy kivi ismeretlen valami – nagy felfedezés, ha mégis megkóstolják. Milyen felnőttek lesznek ezek a gyerekek, akik csak a mindennapok nehéz gondjait ismerik? Sajnos, most már vagy négy éve, mióta a rubel megszűnt fizetőeszköz lenni, és a kupon járja, ami csak egy papír, és csak Ukrajna határain belül fizetőeszköz, csak úgy tudom a meghívásokat elfogadni, ha a meghívóink vállalják az utaztatás költségeit, mert sem vasúton, sem autóbusszon, vagy más közlekedési eszközön nem tudunk utazni. Csak dollárért, forintért,

koronáért adnak jegyet az ukrán oldalon. Sajnos itt csak kuponban kapják az emberek a fizetést, a nyugdíjat. Az, hogy Csapon jegyet vegyünk Záhonyig, 2 dollárba kerül, vissza ugyanannyi. Ezzel a négy dollárral csak a Tisza hídon megyünk át és vissza. Egy dollár, ha venni szeretnénk a feketepiacon 55-60.000 kupon. Egy havi átlagjövedelem 5-600.000 kupon. Tessék kiszámítani, mennyibe kerülne, csak a Tisza hídon oda- és visszautazni. A Budapest-Beregszász nemzetközi autóbusz járaton oda-vissza majdnem 4.000 forint. Egy forint ára kb. 450 kupon. Nagyon sok egy átlagembernek. Most különösen, ebben az évben, amikor a gyárak állnak, és az emberek hónapokon keresztül fizetés nélküli szabadságra kényszerül. Még a nyugdíjasok jobban járnak, mert akármilyen kicsi is a nyugdíjuk, de rendszeresen, minden hónapban megkapják.

Nagyon nehéz télnek nézünk elébe. Az infláció olyan nagy, hogy még egy hónapra sem lehet előre tervezni. Az augusztusi 130 százalékos volt. Az árak lassan a csillagokat érik. Most, ősszel, amikor a téli beszerzésre kéne gondolni, sajnos nagyon sokan csak gondolni tudnak, hiszen egy kiló burgonya 10.000 kupon. Ha valaki 8.000-ért megkapja, akkor jól járt, vagy nagyon aprót, silányt kapott. Egy mázsa burgonya tehát egy millióba kerül. Mivel itt ősszel kell egész télire „spejzolni”, egy mázsa krumpli egy kétgyermekes családnak kevés egész télire. Pedig ezért is két hónapot kell dolgozni egy átlagfizetésű embernek. Hol van még a többi? A hagyma, a zöldség, a káposzta? Másról nem is merek írni, mert liszt sincs mindig az üzletben, sem cukor, sem rizs. Búzadarát már nagyon régen nem láttam. Hol van még a tüzelő? Lesz-e gáz, és olyan áron, hogy meg is tudják fizetni. Lesz-e elég villany, ha beáll a hideg, és a 16-18 fokos lakásokban bekapcsolják a hőszigetelőket, rezsókat, mert a villany a legolcsóbb. Bizony olyankor nem bírják a transzformátorok a terhelést, és kicsap a biztosíték. Ez még a kisebb baj, mert hamar meg lehet csinálni. De a nagy terhelés gyakori és kellemetlenebb velejárója, hogy elégnek a vezetékek. Ilyenkor két-három napig nincs áram. Nincs villany, nincs gáz, mert nem tudják megfizetni, vagy egyszerűen nincs, de ha nincs villany, nincs víz az emeletes házakban: Legfeljebb 16 fokos meleg. Nem rég azt írta az egyik ungvári ukrán újság, tavaly fáztunk, az idén meg fogunk fagyni. Az emberek nyugtalanok. Igaz, csendben nyugtalanok. Csak magukban zúgolódnak vagy elégedetlenkednek. És várnak... Most már csak imádkoznak és bíznak, hogy talán már nem tart sokáig, talán lassan csak megindul a felemelkedés, mert ettől lejjebb kerülni már elképzelhetetlen.

Tudom, nehéz-dolgokról írtam. Még igyekszik mindenki takargatni a szegénységét, elesettségét, talán még a reménytelenségét is. Ha néha külföldi vendégeket fogadnak, hetekkel előbb kezdenek készülődni, beszerezni mindent, hogy méltóképpen lássák el a vendégeket. Őszintén tiszta szívből adják, ami tőlük telik.

Szegénységünket a szított nacionalizmusok tetőzik. A mi vidékünkön évszázadokon át éltek itt együtt magyarok, ruszinok, huculok, németajkúak, románok. Megtanulták egymás nyelvét és segítették egymást. Csak az első világháború után igyekeztek összeugratni a különböző nemzetiségeket. Legjobban az elmúlt évek alatt sikerült Bízom benne, hogy legalább ez, a mi jószándékunk nyomán megváltozik idővel. De a nyomor és a szegénység – sajnos, nem jószándék kérdése!

Rahó, 1994. IX. 25.
Bilics Éva